

**Legendy
Wolfenbüttelského
rukopisu**

K vydání připravila

Jana Zachová

FILOSOFIA - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
Praha 2010

Utrpení svatého Václava mučedníka

Začíná předmluva Gumpolda,¹ biskupa mantovského

Rozmanité druhy vědeckého snažení vyvolávají zajisté u každého smrtelníka rozličné duševní úsilí, kterým naše pokolení, rozumem nejvíce vynikající, dovede – silou vnitřní obraznosti, i přirozeným pudem, i vlastním přičiněním – věci jakkoli smyslům podléhající rozeznat intelektem a přetvořit je podle přání lidského k lahodnému užívání. Jeden totiž, jsa duchem rozvážný, pohrdá požitkem z věcí pomíjejících a upíná mysl k věcem vyšším, druhý naopak touží po vysokých počtech, prahna palčivou žízní po věcech prchavých; jiného mladistvý věk svádí velmi často k věcem nedovoleným, dalšího zase zralá pokročilost vystřízlivělého stáří uzpůsobuje k mravům přísným a prospěšným; a ještě protiklad: jednomu smělý důmysl v umění válečném zjednává vytouženou čest a slávu, druhého umělecký fortel při rozmanitých dílech vytrhuje ze zahálky a nutí k uplatnění vrozené duševní bystrosti. Někteří pak, jsouce ponořeni do hlubin vědeckého uvažování nebo oddávající se v ušlechtilé snaze studiu podivuhodných krás vyjadřování, neúnavně usilují s vědeckou úzkostlivostí opětovným přezkoumáním zjistit, jakým řádem je upravován pohyb i nezměnitelná nehybnost hvězd; která nebo jaká míra geometrickými vzorci – jakýmsi takřka tajemným poměrem – postihuje objem zemské velikosti v jistém pochopitelném vyměření; nebo jak se dá číselně vyjádřit celý souhrn kvantit a celistvosti; anebo jakým poměrem akordů se řídí přirozený zpěv; či jakým odrazem myšlenek vzrůstá tak hluboká disputační schopnost lidí výmluvných, jaký je poměr pravdy a klamu, jak složité se v jejich projevech mísí. Jiní zase, jsouce inspirováni studiem básní a stále se zabývající poetickými hříčkami, obracejí své hluboké nadání na žvatlavost lyriků. Avšak majíce zalíbení v bajkách, neostýchají se v záhubné netečnosti nechat bez povšimnutí pravdivou zvěst o pamětihodných skutcích Božích světců, ačkoli tolikrát zrakům smrtelníků nebeskou milostí byla ukázána. A není divu, jestliže věci ohromné a k hlubokomyslným úvahám ponoukající odvádějí takovéto mudrce od prostého spisování, protože většina jich, lpějíc s přílišnou horoucností na spisech pohanských, netoliko ponechává stranou to, co by z posvátných dějin k chvále Boží mělo být vybráno a písmem uvedeno ve známost potomků, nýbrž dokonce jako věc neúčinnou zavrhnou i to, což je božské a zbožné myslí se prostě a beze všech obtíží a rozpaků jeví nejlahodnějším. Když tedy zájmy jednotlivců podle běžného mínění jsou určovány takovou zákonitostí, když důvtip subtilních rétorů si všímá jen věcí povznesených nad všednost, kdežto my jsme příliš vzdáleni od tak veliké a tak učené výřečnosti filosofů, přece tato kratičká úvaha, třebaže chybně formulovaná, jenže uložená naší primitivní neumělosti posvátným příkazem nejvíteznějšího císaře, vznešeného Oty Druhého,² mající připravit hned vzápětí výklad o rodu slavného muže a poznámky o jeho pamětihodných skutcích, tato úvaha budiž

¹ Gumpold, biskup v Mantově († 985).

² Ota II. († 983), od roku 961 král a od roku 967 císař Svaté říše římské, nejprve jako spoluvládce, po smrti svého otce Oty I. v roce 973 pak jediný panovník.

předslána neslýchanosti následujícího sepsání. Oč jeho cena je zmenšena vinou autorovy nedostatečnosti, o to je zvýšena vznešenou důstojností světce, jenž posvátnou velebností skutků svých podnět a látku nám podává.

Začíná utrpení svatého Václava mučedníka

Když tedy pro svátost nerozdílné Trojice dávným a případným odporem katolíků byly olámany trnité odnože nakažlivého kacířství, z milosti Boží třept živoucí pravdy osvětlil jasným rozzářením svět černou mráкотou bludů zatemněný. Příčiněním dřívějších teologů, kteří se plněji skvějí proniknutím spasitelných textů, zachovaly se, jak víme, zprávy zapsané v knihách a věrně zaznamenané pro věřící potomstvo o vzrůstání spásné víry a o počátcích upevnění církevní organizace: přece nestaly se všechny národy světa, byť k tomu byly předurčeny, zároveň účastnými daru této milosti, i když některé kmeny po dlouhých a bludných zacházkách a oklikách byly uvedeny na přímou a pravou stezku; řízením nebeské velebnosti, jako by potření ďábla bylo dokonáváno poznenáhlu, víra se šířila do krajů postupně. Jeden pak z těchto krajů, osídlený obyvateli slovanskými, hodlám vylíčit v tomto prostinkém sepsání. Naši pozornosti se nabízí krajina severní, nad ostatní drsnější a ve víře opožděnější, kterou sama milost Ducha svatého ráčila získat pro křesťanské vyznání obrácením sice pozdním, ale požehnaným.

Od samých zajisté obyvatelů země bylo dáno tomu kraji jméno Čechy. V něm již za panování blahé paměti přelavného krále Jindřicha³ jeden muž toho kmene, rodem vznešenější a mocí nad své spoluobčany značně vynikající, jménem Spytihněv,⁴ vedl správu knížectví pod svrchovaností královou a jsa zasažen sladkou touhou po službě Bohu a dychtěl nemálo po tom, aby se obrodil tajemstvím svatého pramene, očistil se křtem svatým a zahořev novou vroucností, vystavěl chrámy Boží k uctívání nejblahoslavenější rodičky Boží Marie a svatého knížete apoštolů,⁵ v nichž potom každého roku nesčíslné zázraky se zaskvěly příčiněním pomoci Boží.

Když se zatím přirozeným během skonaly dny jeho života, v němž chvályhodně dal příklad šlechtných skutků, nastoupil na knížecí trůn, byv obecným souhlasem vyvolen, jeho věkem mladší bratr Vratislav,⁶ který, rovnaje se bratru zbožností, vystavěl, uvěřiv pravdě křesťanské, baziliku blaženému mučedníku Jiřímu,⁷ vítěznému bojovníku Božímu, a zasvětil ji bohoslužbě. Když i on po delším prodlení času sešel přirozenou smrtí, zůsta-

³ Jindřich I. Ptáčník (okolo 875–936), vévoda saský (od 912) a král německý (od 919).

⁴ Spytihněv I. (895–915), český kníže.

⁵ Kostel sv. Petra na Budči; kostel Panny Marie v Praze na předhradí dal postavit již Bořivoj (viz Dušan TŘEŠTÍK, *Počátky Přemyslovců. Vstup Čechů do dějin (530–935)*, Praha 1997, s. 340–341).

⁶ Vratislav I. (asi 888–921), český kníže.

⁷ Kostel sv. Jiří na Pražském hradě.

vil po sobě ratolest, již smrtelníci s hlubokým údivem musili potom chválami velebit, totiž Bohu milého Václava, věkem i činy staršího ze synů – a pro věci nebeské mnohem zanácenějšího než on sám.

Jakmile tento hoch nápadné sličnosti a roztomilé povahy dospěl jarého věku jinošského, ještě za života otcova přál si být vzdělán v znalosti písma, a když byl častým žadoněním obměkčil srdce otcovo, byl dán s jeho dovolením na hrad Budeč,⁸ aby se tu přiučil umění číst. Jelikož pak jeho rozum byl od Boha nadán rychlou chápavostí, naučil se po krátkém studiu důkladně knize žalmů i četným jiným knihám Písma a vše si vštípil hluboce v paměť. Když pak otec, jak už bylo řečeno, nastoupil cestu všeho tělesného, jinoch sám, činy svými připomínající příklady starců, byl vyvolen pod zářivou mocí nejjasnějšího krále Oty⁹ – s příznivým souhlasem lidu, ač se sám tomu velmi bránil – za nástupce otcovy vévodské hodnosti a vyzdvižen na stolec knížecí důstojnosti.

Není se co divit, že dobrota mladičkého knížete, když se chopil práva v zemi, byla zevnitř sevřena těžkými a rozličnými nesázemi, poněvadž maje ze všeho nejvíce zření k věcem nebeským, rozhodl se v zbožném srdci, že ačkoli je povinen pečovat o obecné dobro, nezpronevěří se přece přesladké poslušnosti k Bohu, k níž se hned od mladých let zavázal, i kdyby měl pohrdnout pozemským důstojenstvím. Obával se však, že by musil pykat za viny svěřeného lidu, kdyby neužíval zákona přiměřeného občanské oblasti, leč nelámaje si dlouho hlavu těmito pochybami, velmi bystře zvolil pravou cestu tak, že ani neopomíjel toho, co měl konat v rámci svých světských povinností, ani se pro příště nemusil strachovat, že něco zanedbá pro bažení po věcech nebeských; sídle zkrátka v přívětivém a velmi skromném paláci, snažil se knížecím pokynem mírnit ustanovení zákonů k obecnému prospěchu občanů i družiny. V rozsuzování byl obezřelý a hotov nad každým se smilovat, dával se snadno uprosit k prominutí trestu za nehodné viny provinilců a při soudním řízení mu byl cizí všeliký způsob trestání; v soukromém styku byl prostý, vynikal čistotou mravů, neváhal s přísliby statků velmožům a stejně dbal i toho, aby byly plněny; před vznešenými však často dával přednost venkovské sprostnosti chudých obyvatel a je si obliboval; osiřelým nahrazoval rodiče a hmotnou oporu a vždy se skvěl podivuhodným leskem laskavosti jakožto utěšitel a otcovský ochránce vyhnanců z vlasti. Ve všem počínání byl skromný a neobyčejný milovník trpělivosti, ve všech protivensvích osudu byl opatrný a rozvážný, velmi štědře rozdílil jmění na potřeby plačící chudiny, vlídně konal skutky dobročinnosti a pokory, a jsa k sobě zpravidla přísnější a k jiným všude shovívavější, štědrostí, útrpností, poučováním nevědomých a utvrzováním poučených zářil všem jako příklad na věky.

Těmito tedy skvoucími drahočkami ctností bylo ozdobeno obcování přeblaženého jinocha; k tomu tak velice si oblíbil konání nábožnosti, že kdykoli pro obecné potřeby mezi řádnými lavicemi soudců a lidu bylo ustanoveno vypovídání dotazů a nálezů – a on

⁸ Budeč, středočeské přemyslovské hradiště nad obcí Zákolany, 17 km severozápadně od Prahy.

⁹ Chybně, v té době vládl Jindřich I., viz výše pozn. 3.

věhlasněji jakékoli věci na soudě předvídal, leckterý provinilec jeho výrokem byl co nevinný propuštěn, i když byl přistižen, ač vyneseno nad ním ortel smrti, třebaž zasloužený, a s tímto rozsudkem od tribunálu předveden před tvář knížete. Když však milosrdný kníže shledal, že ani se nedá změnit neoblomný zákon, ani soudci nějak uprosit, aby v tom ulevili, vida, že provinilec nemůže být vyrván hroznému zákonu, a chtěje se sám z toho vyvléci a hlavně zabránit, aby zrak zasvěcený nebi nebyl poskvřen krvavou exekucí, pod jakoukoli přijatelnou záminkou se vzdaloval ze soudního shromáždění, neboť zdravě bystrý jeho rozum se řídil spásným výrokem evangelia:¹⁰ „Nesuďte a nebudete souzeni, neodsuzujte a nebudete odsouzeni.“

Toto přikázání mladík Bohem naplněný si převelmi oblíbil a uvědomuje si, že neřídít se jím bylo by pro každého smrtelníka nebezpečné, dobrotivě šetřil zmíněných provinilců, kteří měli být na hrdle potrestáni. Aby pak ohavné památky mučidel nadále se nevzmáhaly, všechny šibenice, postavené na mnohých místech jeho království k věšení lidí, dal nadobro strhat a nedopustil, aby za jeho času byly zase obnoveny. S rozvíjením své nanejvýš blahodárné činnosti den ode dne víc a více na odív zvyšoval beztak již vrchovatou míru své chvalitebné dobroty; přijímal k sobě kněze přicházející ze všech končin světa, ve všelikých potřebách jim byl laskavě nápomocen a zachovává božskou lásku k bližnímu, kterou nikdy nespouštěl z očí, s nábožnou příchýlností je milerád míval okolo sebe a pečlivě i dobrotivě s nimi jednal; jeho pak čistá mysl, jsouc jejich častými nábožnými výklady nebesky vycvičena a hojným učením vzdělána, dospěla k neobyčejnému pochopení písem svatých. Cokoli snahy učitelů v něm načrtly a naznačily, to on sám ctnostnými skutky naplňoval; poněvadž měl soustrast se všemi, kdož byli v tísní, navštěvoval s laskavým těšením ty, kteří chřadli slabostí, ty zas, kdo uvázli v osidlech neúprosne smrti a jimž málo zbožní spoluobčané se nepostarali o pohřeb, pochovával s náležitými obřady. Avšak kmeny, jež po zákonu a podle starobylých obyčejů byly postaveny pod jeho knížecí moc, byly nestálé a kolísavé v čerstvě přijaté víře. Když tedy jiných božských vloh pozoroval, kterak i sami velmožové častěji do roka se scházejí v zlořečených svatyních a u oltářů pohanských bésů, aby tu přinášeli oběti cizím bohům, ačkoli byl často zván k účasti na ohavných hodokvasech, při nichž byla předkládána obětovaná zvířata, přece nejen odmítal nedovolené hostiny – vždyť nadevše prahnul po hodech u nebeského stolu, nýbrž co nejdůsledněji se vyhýbal i všednímu styku s hodovníky pošpiněnými ďábelskou nečistotou. Přesto měl starost o ty, kdo byli zachvázeni záhubným bludem, připomínaje si častěji Písmo, jež slovy apoštolovými přikazuje:¹¹ „Jeden druhého břemena noste.“ Ty, kteří byli nějakým způsobem povolnější k tomu, aby se dali na pravou cestu nejvyššího dobra, neustával slovy sladkého přemlouvání a sliby neocenitelných darů nebeské odměny co nejvytrvaleji nabádat, aby pohrdli podobami model, kterými byli ošáleni, a myslí i srdcem se s vírou naklonili k podstatě božskosti pravé a neměnné, která se nemůže

¹⁰ L 6, 37

¹¹ Ga 6, 2

zvětšovat ani zmenšovat a věčně trvá. Ty však, kteří byli méně přístupní tomuto spásonnému učení, jsouce srdcem zatvrzejší nebo rozumem tupějšího k poznání pravdy, podle napomenutí apoštola¹² včas poučoval i bezohledně káral, naznačuje odměnu v obojím způsobu, a seč byl, dychtivě spěchal shromáždit všechny, kdo se jen dal, ať dobrovolnou, ať vynucenou přihláškou, k hostině nebeského Hospodáře, oplývající dostatkem všeliké hojnosti a poskytující po zahánání hladu radosti věčného nasycení.

Nuže jak se skvěl přísným dodržováním postů a podivuhodným rozdávaním almužny, pravidelně přidružoval, dáváje tím velmi prospěšný příklad, k skromnému způsobu života tuto znamenitou vlastnost, že totiž zrakem svatě myslí hlouběji proniknuv zjevení slova Božího a věda, že Bůh cení si více osvědčení poslušnosti než konání oběti, hleděl co nejvíce zušlechtit své zbožné a úchvatné mravy. Ačkoli svatý náš jiných jako vládce velmi často byl zaneprázdněn světskými záležitostmi, přece v čas každoročně se opakujícího a podle předpisů přísně dodržovaného půstu trávil jednotlivé dny co nejctihodněji v neúnavném konání modliteb, pronášených za štědrého podělování chudých. Za nocí pak, oddávaje se nezkalenému bdění, ani nepomyslel na lahodný spánek, nýbrž jakmile se sneslo noční ticho, pohrdnuv poduškami skvostné ložnice tajně vstával z lůžka, potichu budil mladičké komorníka, uchopil knížku od častého braní do ruky již zvetšlou, vyšel nepozorován strážemi z paláce, potom provázen toliko svým panošem procházel bosýma nohama příkré vrchy horské i zálužné srázy údolní, chodil mezi hrady po cestách a stezkách kamenitých nebo náledím nebezpečných, přičemž za stálého odříkávání žalmů a jiných modliteb navštěvoval kostel po kostelu. A tak veliké snášel trýznění těla, že krev řinoucí se z jeho rozdrásaných útlých chodidel tu a tam označovala jeho šlépěje. Vrátil se však domů zastíral, co se uvnitř v jeho mysli dělo, a zasedaje na trůn oblékal se v nádherná roucha knížecí, jenže vespod jeho přečisté tělo bylo rozdíráno drsnou látkou žíněnou. Také když nadešla vedra žňová, za bezpečného ticha nočního sám na políčku požíval srpem hrstě pšenice, vázal a těžký snop nakládal na svá ramena, potom skryl v odlehlém koutě domu; tam mlátil, protřásal zrní svatými rukama pečlivě na řesetě, až je dočista zbavil polní příměsi, načež je drtil mezi kameny; tuto mouku zadělal, pokropiv ji vodou, kterou vlastnoručně – za asistence pouze chlapcovy – vědrem navážil a vzýváním pravé Trojice požehnal, z nekvašeného těsta sám se jal bez cizí pomoci péci hostie, které rukama kněží měly být obětovány při mši. Rozvažuje však u sebe, že dosud neučinil dosti pro oběť mše svaté, a nacházej se zalíbení v hořkosladké poslušnosti, které, jak věděl, Bůh dává přednost před obětmi, když s postupem roku nadešlo vinobraní, zavolav potají svého již jmenovaného a nadmíru věrného služebníka, přeskakoval v noci plot vinice; a naplniv košíky zavěšené oběma na zádech, až se prohýbali, vracel se s chvalitebným lupem do komůrky v odlehlém křídle paláce, jemu nad jiné drahé. Potom zajistiv dveře příbytečku ze všech stran obezřelým zastrčením závor, roztíral paličkou hrozny v nádobě přiměřené této malé sklizni hroznů, a vylisovav šťávu mladého moštu, přes lněný sáček pečlivým

¹² 2 Tm 4, 2

mačkáním svých svatých rukou procedil čirý mok; a naliv víno s vědomím toliko panošovým do dvojuchého džbánu a dobře uloživ, rozdíl je k podivuhodnému přijímání svátostí mezi kněze své země spolu s oplatkami, jež v péči o vznešenost mše svaté sám upekl. Ó, nerozvatelné pouto neporušitelné víry kolem hrudi zcela nevinné! Ó, nejhorlivější následovnice chvalitebné poslušnosti! Ó, podivuhodná pokoro knížete, nestydící se podstoupit pro lásku k Bohu práce služebníků! Rozjímaje o hlubokých nebeských tajemstvích, jež v srdci mu utkvěla, velebnou a spasitelnou obětí těla a krve Páně s takovou vroucností ctil a miloval, že pro oslavení nebeské oběti, nákazu viny smývající, nejen stálostí víry bojoval, nýbrž i hrubou prací po způsobu venkovského otroka a zbožnou štedrostí vůči kněžím činně se podílel na mystériu nejčistějšího pramene spásy.

Nemáme za prospěšné, aby laskavé pozornosti milovníků pravdy bylo zatajeno, co jsme ze spolehlivého vyprávění některých lidí zvěděli, že mladík poučený již nebeským vnuknutím předvídal v četných příhodách lidských s bezpečnou předtuchou věci budoucí a často je, aniž zamlčoval hrůzný doprovod událostí, svým důvěrníkům předem vyjevoval. Slavnou zmínku o tomto pamětihodném daru pro tolik rozhlášených zázraků spisovatelova nejponíženější oddanost nemůže potlačit; vždyť Božím řízením v jasném vidění ukázal se maně za nočního ticha zraku svatého a Duchem Božím naplněného Václava dům jistého kněze Pavla, který byl obklopen půvabnými a širokými ochozy budov, jak je zbaven všech krásných zdí a zcela nevhodný k lidskému obývání. A tu sám, zapudiv tíži tělesného spánku a probudiv se k bdělému rozjímání, oznámil rozváznou řečí některým, co byl viděl, a hned nato vykládal prorockými ústy, co pravdivého by řečené zjevení do budoucna ohlašovalo. Obrátil se k svolaným těmito slovy:

„Když jsem ležel na lůžku, drazí přátelé i vy, domácí služebníci, za ticha nočního mne vzburcovalo vážné a tajemné vidění, neboť viděl jsem dvorec kněze Pavla zbavený veškeré krásy budov a lidmi zcela opuštěný. Nad tímto viděním jsem sklíčen zármutkem a zkormoucen vnitřní úzkostí a starostí o věrné Boží. Přece však, ježto nesmírná láska Všemohoucího přivádí mne k naději, že – jak je slíbeno¹³ – „všecko je možno věřícímu“, chystám se, aby věc byla neklamně vysvětlena, podáním jasného řešení odhalit pravý smysl tohoto snu, který nastávajícími událostmi bude dokonale ověřen.

Neboť zboření domů, které jsem spatřil, věští šťastnou smrt mé báby Ludmily,¹⁴ svaté a ctihodné paní. Ta totiž jako obětí šíleného spiknutí mé matky,¹⁵ jak rodem, tak i hanebností skutků pohanky, zosnovaného s několika pomahači k zločinu stejně odhodlanými, v době nepřilíš vzdálené podstoupí pro vyznávání křesťanského jména a víry kruté těla umučení zbraněmi bezbožníků, kteří k ní tajně vpadnou. Rozlehlý pak dvůr, lidem, jak vidění svědčí, opuštěný, ohlašuje žalostné vyhnání kněžstva ze země a nezaslouženou

¹³ Mk 9, 22

¹⁴ Sv. Ludmila († 921), česká kněžna, manželka knížete Bořivoje, matka Svytlahy I. a Vratislava I., babička knížete Václava.

¹⁵ Tj. kněžny Drahomíry, manželky Vratislava I.

ztrátu všeho jmění – na výsměch naší ochraně. Neboť zajisté moje rodička, zlořečené paměti, zavile nenávidíc živoucí víru, kterou já ze všech sil vyznávám, ctít, ze srdce následovat a milovat neustávám a nejnak i v budoucnu vždy milovat budu, zamýšlí tyto kněze rozličných stupňů, poněvadž se hlásí k stejnému smýšlení jako já, zbavit statků pozemských a ukrutně vyhnat ze země.“

A v tomto dohadu jeho duch bystře předvídavý a znalý pravdy se nijak nemýlil, nýbrž všechny body jeho prorockého výkladu, jak o zavraždění řečené paní, tak o krutém vypuzení kněžstva, které v širém okruhu přilehlých krajin ochotně se podrobovalo jeho panství či spíše jeho velkomyslné štedrosti, v neporušitelném sledu nedlouho potom se do písmene, jak známo, vyplnily. Takovouto příznačnou předvídavostí z milosti Ducha svatého, která vyzářovala z nitra vyvoleného mladíka, závistiví příbuzní byli velmi poplašeni a působice neustále na tohoto vytrvalého cititele Kristova pokoutnými domluvy prostřednictvím dvořanů, kteří byli zasvěceni blíže do jeho záměrů, pokoušeli se jej odvrátit ve jménu veřejných potřeb, o něž se měl starat, alespoň poněkud od předsevzetí, jímž se rozhodl zbožně usilovat o dosažení věcí nebeských. Ten pak, cítě se silný pod ochranou nebeské zbroje, takovému našeptávání svých druhů propůjčoval před předáky království čas od času svůj svatý sluch, jako by souhlasil, avšak všemi myšlenkami uvnitř srdce rozhodně odpíral souhlas, který by byl stvrzen činy; neboť třebaže se tvářil, jako by podléhal lidskému strachu, a chrámy Boží v čas veřejných shromáždění o něco řidčeji nežli obvykle navštěvoval, přece projevoval, co v hloubi srdce miluje, podivuhodnou důsledností skutků; proto i soubor modliteb a božských hodinek, který měl zapsán v malé knížce a pečlivě u sebe skrýval, pravidelně buď v noci nebo ve dne, odloživ na tu chvíli péči o světské věci, dvanáctkrát i více přefíkal až do konce, velebě Krista s čistým úmyslem, třebaže někdy nemohl si dopřát jiného místa k modlitbě nežli tichou odloučenost své ložnice nebo jen samého lůžka.

Když mezitím uplynul onen šťastný věk jinošských let, kníže náš dosáhl průbojnosti mužné odvahy; poněnáhu nesmlouvaně odmítaje liché rady svých dvořanů a zoškliviv si nemálo jejich nevědomost, která sešla z pravé cesty, svolal jednoho dne do paláce shromáždění bojovníků a druhů a oslovil je tímto vyčítavým projevem: „Ó, přátelé a drazí – kéž bych mohl říci v Kristu! Když jsem byl před drahným časem péčí rodičů dán na učení a z Písma jsem dychtivě čerpal vzdělání, naučil jsem se mezi jinými výroky učitelů, co napsal apoštol, jenž dí:¹⁶ „Když jsem byl maličký, mluvil jsem jako maličký, měl jsem rozum jako maličký, uvažoval jsem jako maličký; když však učiněn jsem mužem, vyprázdnil jsem, co bylo maličkého.“ Nuže podle tohoto výroku pohlížím nyní i já na sebe: vždyť hned od dětství vroucně toužím, já nepatrný tvor, poznat Stvořitele všech věcí a oddat se jeho službě, avšak stav se jako chlapec vašim rozhodnutím po otcově smrti, ježto jsem z bratří věkem starší, jeho nástupcem v knížectví, spravoval jsem stát otěžemi mírných zákonů pod záštitou Boží a podle svých sil jsem chránil vlast proti spouště

¹⁶ 1 K 13, 11

nepřítel; vy však, poněvadž jste v srdcích svých liknaví k přemýšlení o nejvyšší pravdě a ve víře zůstáváte ode mne odlišní, byli jste ke mně nanejvýš nespravedliví svými radami, lahodícími vaší zvrácenosti, avšak příliš se rozcházejícími s přímou cestou, a já až dosud jsem to dosti trpěl; napříště však, neohrozí-li nic mé žití a vládu, chci být zbaven a prost takového omezování, a když jsem se z jinocha stal mužem, vyprázdním, jak je psáno, co je maličkého; a neposlouchaje již vaší ničemnosti chci, jsa posilován nebeskou milostí, vrhnout se do konání skutků podle příkázání Páně. Pročež ať zmizí spiklenecké vaše šuškáni proti mně, ať na veřejných shromážděních ustanou zuřivé úrady mezi vámi! Ať vzplane po celé zemi doma i navenek láska k míru! Žádná náboženství prospěšná činnost nebudiž zvrácenými výroky soudců odsuzována! Necht se již nikdo neodvází zločinných vražd, jimiž se často poskvrňujete! Neustanete-li ze strachu před nejvyšším králem takto porušovat zákon, náš hněv rozpálený proti bezbožníkům horoucí láskou k Bohu dá stít hlavu každému, kdo se v té věci proviní!“ Když proslovl vznešené příkazy, účastníci nešlechtného spiknutí v strachu se rozešli do svých domovů, a pocíivše ráznou sílu svatého vévody, odložili z donucení zpupnou nadutost svých srdcí a přestali strojit, byt jen na krátký čas, obvyklé úklady proti muži podivuhodné svatosti. Hned tehdy osvěcením Božím zeslábl – ne bez přičinění knížete – pohanský odpor, naopak nadešel utěšený růst katolického náboženství: neboť chrámy zasvěcené službě Boží, jež krátce předtím nedbalostí nevěřících propadaly zkáze, důkladnou opravou byly obnoveny, kněží, kteří byli zbaveni vlasti i statků, byli s dobrotivou štedrostí povoláni zpět a hned se stali opět bohatými, jelikož byl jim jejich majetek nejen vrácen, nýbrž i rozmnožen hojnými dary. Veškerá církev v těch končinách radovala se zkvétajíc pod takovým knížetem.

Když se pak jasněji po světě rozzářila krása jeho ctností, o zájmy státu pod vládou vévody z nebes chráněného bylo tím bedlivěji postaráno. Avšak to, co si dříve pro lásku nebeskou umínil vykonat, ani v nejmenším nezanedbávala ostražitá bdělost knížete. Neboť třebaže často býval z obou stran obklopen obvyklým povykem dvorské družiny, přece tento vytrvalý prosebník za sebe a nevěřící lid, nejochotnější příznivce chudých, dobrotivý těšitel hořem sklíčených a slitovný pomocník nenadálým neštěstím postižených tím hlouběji se oddával rozjímání a setrval v něm, nedávaje se vytrhovat ničím světským.

Ježto však hanebné úklady nejhroznějšího nepřítele, aby zanícení pro takovýto život bylo, bude-li to vůbec možné, odvěkou lstí zmařeno, nedaly na sebe dlouho čekat, bratr jeho Boleslav,¹⁷ věkem mladší a pro zvrácenost srdce i ráz svých činů hodný prokletí, poháněn vnuknutím ďábelským a kruté proti bojovníku Božím vyzbrojen zuřivou zlobou, zatoužil rukou bratrskou uchvátit vládu a snažil se se stejně zločinnými a bezohlednými pomocníky zosnovat co nejučinnější plány úkladné vraždy. Avšak božským předurčením věc, která krátce nato se přece jen měla stát, byla tehdy, jak jisto a patrně jest, ještě odložena. Bez velkého prodlení muž Bohu milý zavázal se spásným slibem

¹⁷ Boleslav I. (asi 915 – 972), český kníže.

a předsevzetím, že vystaví, dá-li Bůh, s důstojným uměním stavitelským chrám, jež zasvěti ke cti Krista a jeho vítězného bojovníka, blahoslaveného mučedníka Víta. A bez meškání odhodlaně přikročil k dílu a horlivě zaujat úmyslem vypravil do královského sídla Řezna posly, žádaje snažnou prosbou biskupa Tutona,¹⁸ muže naprosto bezúhonného, aby to dílo Bohu zasvěcené se uskutečnilo s jeho svolením a souhlasem.

Když biskup dal k žádosti blahoslaveného vévody povolení a propustil laskavě posly, shromáždil Václav naléhavým rozkazem řemeslníky: práce jde od ruky, nedočkavě vyhlížené dílo se zaskví, stavba kostela vyvedena až do poslední ozdoby, uvnitř pak je zkrášlen podivuhodným leskem drahých kovů. Řečený biskup pozván vysvětil kostel ke cti svatého Víta mučedníka¹⁹ a až dosud skvějí se tu přehojné zázraky, které činí božská moc na znamení smrtelníkům. Ježto však tím ještě nebylo až do dna ukojeno srdce žíznicí po spravedlnosti Boží, Václav, muž neocenitelných zásluh a vyvolenec Boží, zamýšlel složit žezlo světského důstojenství, které, jak věděl, je křehké a vystaveno nehodám, a správu knížectví dobrovolně odevzdat do rukou bratrových; a rovněž žízni vnitřního žáru dychtil navštívit v Římě prahy apoštolů,²⁰ aby se tam modlil, odřící se pod svatou záštitou papeže věcí světských a obléci roucho mnišské a v takovém obcování dožít se konce pozemského života. Avšak prozřetelnost nejštědřejšího odměňovatele, který oslavuje ty, kteří jsou ho hodni, odměnami odpovídajícími zásluhám, ráčila vyhradit pro tohoto společníka nebešťanů těžší boje, aby po slavných v nich vítězstvích došel i slavnějších odměn.

Když šílená touha bratra Boleslava domoci se jakýmkoli způsobem vlády sváděla k nejrůznějším úkladům a úskokům proti Božím světcům, zamýšlená cesta do Říma byla zmařena a v odlehlých koutech příbytků potají se každým dnem vzrůstalo spiknutí bezbožného lidu a bylo víc a více podpalováno nenávistí řečeného bratra, k čemuž sám ďábel poskytoval troud. Avšak zuřivost těch, kdož se spikli, aby tajně zavraždili přesvatého muže, nebyla nikterak s to uspišit blažený den jeho mučednických vavřínů, posunout jej před čas, jež Bůh předurčil. Jeho bratr však, jsa velmi nedočkavý, aby již pykal za zločin na něm spáchaný, usoudil, že nemá smysl pokračovat v dosavadních vražedných úskocích, nýbrž chytře vymyslel a zvolil jeden nad jiné vhodný k tomu, aby ohavný zločin byl urychlen. Neboť zatímco všichni měli úkladně ukryty zbraně v záhybech šatů, on děláje, že hledá smír, předstíral bratrovi do očí jakoby opravdovou lásku, ale ve skutečnosti ji ukazoval proto, aby si zjednal příležitost, jak mu ublížit.

¹⁸ Tuto, biskup v Řezně (893–930); ke stavbě kostela ale Václav žádné biskupovo povolení nepotřeboval. Odráží se tu zřejmě pozdější svolení řezenského biskupa Wolfganga ke zřízení pražského biskupství (viz D. TŘEŠTÍK, *Počátky Přemyslovců*, s. 258).

¹⁹ Ke stavbě a vysvěcení kostela sv. Víta viz D. TŘEŠTÍK, *Počátky Přemyslovců*, s. 255–259; podle Kosmy (I, 18) byl kostel dostavěn až za Boleslava I., který žádal o vysvěcení tehdejšího řezenského biskupa Michala (941–972).

²⁰ Podle D. TŘEŠTÍKA (*Počátky Přemyslovců*, s. 258) je Václavův zamýšlený odchod do Říma pouze běžné legendistické schéma.

Za jásavého úsvitu jistého svátečního dne neblahý ten přítel lsti dal co nejpečlivěji vyzdobit vlastní dům množstvím všemožných okras, jaké kdy míval ten národ; uložil služebníkům, aby připravili hostinu bohatší než obvykle; pozval přátele pod záminkou radovánek; a přišel s prosbou do paláce samého knížete, požádal jej, aby se on první mezi všemi ráčil zúčastnit bratrových hodů. Bohu milý Václav měl velkou radost z jeho vlídného pozvání, třebaže neupřímného, a oba bratři zavěsivše se do sebe vstoupili do domu k veselým hodům. Zasedli k hostině. A když za hodnou chvíli někteří ze zvlčilých hodovníků byli vínem opojeni, lest dlouho osnovaná nemohla se již utajit, nýbrž všechny do jednoho je naráz hnala k zabití svatého muže. Tak ti zločinci s meči ukrytými v šatech třikrát povstali a třikrát opět, jako by nějak zmalátněli, klesli zpátky na sedadla, a jsouce zbaveni síly i rozhodnosti – zřejmě dosud ještě nepřišla hodina jeho utrpení Bohem usouzená – pustili jej z léčky bez nejmenšího ublížení. On sám věda dobře o té věci, nebal se nebezpečí, neboť byl si jist Boží ochranou; a ačkoli byl varován kterýmsi ostražitým sluhou, který mu pošeptal do ucha, co proti němu zamýšlejí, přece se tím nedal znepokojit a laskavě, jako by mu příslušel úkol hostitele, pobízel bratra a ostatní soustolovníky, aby se veselili. Po malé chvíli, když byla odnesena jídla, povstal, a naplniv pohár vínem, všechny sladce oslovil a pronesl toto pokojné pozdravení: „Nechť vás spasí spása všech Kristus! Z poháru, jež držím v ruce, ať žádný z nás se nezdráhá pít na lásku svatého Michaela archanděla. Ctíce láskou tou dle možnosti jeho duchovní majestát, modleme se z hloubi srdce, aby – ať v kteroukoli hodinu zákon přírody dovede nás na konec života – on ráčil se stát našich duší ochotným zastáncem a laskavým průvodcem do rajských slastí.“ A hned po těch slovech radostně vypil a se sladkým políbením podával každému zvlášť pohár k vypití na touž lásku. A pak beze strachu a bez úrazu, protože z Božího příkazu umučení bylo odloženo, vrátil se po tak důstojném hodování domů.

Následující pak noc probděl, oddávaje se s největší horlivostí modlitbám a konání almužen, u vědomí hrozící smrti, kterou byl ochoten pro Krista vytrpět. Když po kuropení nadešla doba ranních hodinek, sotvaže zazněl zvon, vyskočil čile, jak již bylo jeho zvykem, z lůžka, rychle pospíchal do kostela, s náležitou vroucností vyslechl noční zpěvy a jitřní chvály a po mnohém modlení domů se odebral, aby zemdlené údy spánkem poněkud osvěžil. Za ranních červánků Boleslav, jehož jméno budiž zde zaznamenáno pro kletou paměť, rodný bratr svatého muže, původce zvrhlosti, nezapomínaje, co všechno už předtím proti nevinné oběti nastražil, z doupěte, v němž se skryl, jako vlk, když ze zadu napadá beránka, aby jej kradmo roztrhal, sám s několika nohsledy, kteří se k tomu zločinu dobře hodili, zběsile vyrazil, a jsa opásán mečem, postavil se uprostřed cesty proti prostnému muži. Světec jej pozdravil s vlídnou srdečností těmito slovy: „Buď zdrav, milý bratře! Nekonečné díky buďtež od nás vzdány tvé lásce, že jsi včera důstojné hody vystrojil a nám dobře a dosti příjemně posloužil.“ Na tak sladké oslovení onen zlosyn ani neodpověděl, rychle tasil meč, udeřil, co nejvíce měl síly, světce do temene hlavy, řka: „Lepší ti dnes hody připravím!“ Když pak se meč odrazil a neukázala se ani stopa poranění, opakoval ránu. Ježto ani ta o nic více neublížila, chtěl udeřit potřetí, ale hned jak

se rozpráhl k ráně, meč z ruky poděšeného bojovníka vypadl. Svatý Václav jej uchopil za jilec a mávaje jím v ruce nad zločinnou hlavou náhle bezbranného bratra pravil: „Vidíš-li, ó nešťastníku! Tvá záhubná ukrutnost by se mohla obrátit proti tobě. Hle, co mi brání, abych se nestal vražedníkem, který prolil krev bratrovu? Avšak nechci, aby na posledním soudě byla požadována tvá krev, ó bratře, na mně, pro mou ruku. Vezmi meč, dokonej vraždu, neodkládej dlouho, co se má stát!“ Chopiv se znovu meče bezbožný bratr hlasitě křičel, jako by se obával, že bude poražen, volal na pomoc společníky a předstíral, jako by byl napřed zraněn výpadem bratrovým a donucen k sebeobraně. Společníci přivoláni velkým křikem hned se sběhli, a jako by o zločinu nevěděli, vyptávali se po příčině povyku a poznali nepřičetný vztek svého pána. Když onen původce zločinu čtvrtou ranou svatou hlavu naštipl, všichni naráz se vyřítili se zbraněmi a o závod probodávají jeho údy kopími a meči. Poraněné tělo skácelo se polomrtvé k zemi. Opět a opět dopadal příval zuřivých úderů, nevinná krev se řinula a tělo prosté hříchů bylo na kusy jako od psů rozsápáno. Nejsvětější duše, jsouc vyproštěna mukami po tolika ranách z vězení tělesné schránky, vstoupila dne 28. září u vítězoslávě, nesena rukama andělskýma, mezi věčně se radující sbory nebeského království, aby tu radostně hleděla v tvář nejvyššího odplatitele a zasedla navěky mezi slavné řady mučedníků.

Nemnozí věřící, kteří tam byli, uzavřeli svaté tělo s úctou do rakve, a když kněží vykonali pohřební obřady, pochovali je zvenčí kostela, který byl blízko místa zápasu. Když potom nastoupil na trůn nadmíru zvrhlý vévoda Boleslav, jeho ukrutnost řádila proti hloučkům věřících. Nedlouho po zavraždění svatého muže odsoudil náhlým rozsudkem k smrti kněze, přátele a všechny, kdo s ním byli důvěrněji spjati, dokud byl naživu.

Po vznešeném umučení přestatečného bojovníka Božího někteří služebníci podle rozkazu smývali vodou krev, která právě v hodině mučednické smrti se v krupějích objevila na stěnách kostela, a docela ji setřeli. Ale když příštího dne tam přišli, spatřili, že krev nejinak než poprvé na témž místě lpí a dělá na stěně skvrny. Nemálo poděšení tímto úkazem přinesli opět vodu a krev se snažili ještě pozorněji smýt. Když se nazítří vrátili, aby zjistili, zda se i tentokrát marně namáhali, seznali, že stěna neméně je zbarvena krví, ačkoli byla třikrát umyta. Velmi se tomu podivujícíce upustili od další námahy s umýváním a stěna ta se až dodnes skví barvou kapek krve jako posvátným znamením, jak jsme z vypravování pravdomluvných svědků opětovně zvěděli.

Po triumfu neohroženého bojovníka Kristova všichni, kdož prolili jeho nevinnou krev, zasažení nebeským hněvem nebo uchvácení ďábelskou mocí, neobjevili se už potom mezi lidmi, nebo změnivše svou přirozenost místo mluvení štěkali jako psi a skřípáním zubů vyluzovali zvuky zvířecího hryzání, anebo chřadli a na těle sesýchali, popřípadě aspoň nadobro pozbyli sluchu. A tak skonali život jim samým protivný.

Když tam ctihodné tělo odpočívalo po tři léta, zjevilo se v noci některým věřícím, že by mělo být vnuknutím Božím odtud přeneseno do chrámu svatého Víta mučedníka, jež sám byl vystavěl, a v něm důstojnějším způsobem pohřbeno. Procitnuvše ze spánku uvěřili vidění, a třebaže se obávali ukrutnosti knížete, přece za půlnočního ticha se

strachem otevřeli hrob, vzácné rukojmí těla mučedníkovy položili, aniž otevřeli rakev, na vůz, pečlivě uvázali a dali se cestou, kudy se tam chodí. Přišli k potoku,²¹ který pro přílišnou hloubku zvířata táhnoucí vůz nemohla přebrodit a přejít, přičemž na žádném břehu nebylo loďky ani přívozu. Zastavili se a rozhlíželi vůkol. Most kdysi tu stojící se vzedmutými vlnami sesul, dřev k jeho opravě nenalezali. Co počítí? Když je svírala taková úzkost, pozvedli najednou oči a hle, podivuhodnou mocí Boží vůz stál na druhém břehu a na žádném místě se ho nedotkla vlhkost vody. Tímto zázrakem sami poněkud zmateni na koních přebrodivili potok a sledující vůz obtížený svatým břemenem, rychle už dorazili k určenému místu. Vstoupili chválice Boha s rakví do chrámu, uzavřeli pečlivě dveře a pomodlivše se otevřeli rakev: a hle, tělo bylo do poslední tkáň neporušeno, všechny rány zaceleny, takže jen stopy jizev byly patrné, s výjimkou rány zasazené mečem bratrovým, která byla otevřená a z níž bylo vidět prýštit krev. Zavřeli opět rakev, pochovali – u přítomnosti zástupu věřících a za jásavého zpěvu kněží – drahé tělo před samým oltářem, aby slavnou památkou bylo oslavováno. A tam častěji skvoucí všemohoucností Boží pro zásluhy tak velikého muže rozzařují se nescíslná znamení zázraků, takže věřící se ocitají v blahém vytržení a nevěřící propadají zděšení. Poznamenává se pak čas tohoto přenesení den 4. března, aby jej lidé slavili.

Zdá se příhodným, aby do našeho vyprávění byla vložena pečlivá zmínka o zázracích, které láska Boží pro slávu zásluh jeho po světě se skvoucí ráčila potom učinit.

Nějací lidé, pro svůj zločin polapení, přišli v poutech do paláce a na rozkaz knížete byli uvrženi do žaláře a pod přísnou stráží spoutáni ještě pevnějšími okovy na ruku i nohou. Ti pak bdíce o půlnoci, jak jinak nebylo možné, neboť byli až běda trápeni těsností pout, hořce lkajíce bili se v prsa; když stráž na chvílku zdřímala, všichni najednou s pláčem vyrazili ze sebe tato slova modlitby: „Ó Bože, nejvyšší těšiteli lkajících, podivuhodný stvořiteli nebe i země, shlédni na nás, kteří jsme propadli hrdelnímu právu, a na přimlůvu svého milého bojovníka Václava, který živ jsa na světě vždy pro jméno tvé byl laskavým ochráncem nebohých, rač nás přeubohé vysvobodit z hrozícího nám utracení!“ Když se takto pomodlili, polovina žaláře, v níž stráž hlídaly, náhle se celá jakoby hustým mrakem zatemnila a uvnitř zhasly hořící svítilny strážných, ostatní část, v níž leželi vězňové, jakoby nejjasnějším sluncem se rozjasnila. A hle, nenadálý hlas, vycházející, jak právem můžeme věřit, z nebe, zahřměl vězňům v uši a prikazoval, aby povstali. Ti tedy ohromeni jak strachem, tak radostí mlčky pohnuli údy a hned pouta rozlomena na kusy spadla, ruce a nohy se jim uvolnily a dveřmi, jež jim Bůh byl otevřel, radostně vyběhli z vězení. Jsouce tak pokynutím Božím vyproštěni, velebili mezi lidem chválami Krista

²¹ V Kristiánově legendě (kap. 8) má tento potok jméno Rokytnice (*Kristiánova legenda*, ed. Jaroslav LUDVÍKOVSKÝ, Praha 1978, s. 78–79), dnešní Rokytnka, potok vlévající se do Vltavy; o pobořeném mostu a dalším zázračném přechodu, tentokrát zřejmě přes Vltavu, vypráví Kristián o něco dále (tamtéž, s. 80–81), viz D. TŘEŠTÍK, *Počátky Přemyslovců*, s. 131–136. Zdá se, že tu došlo k nedorozumění a spojení obou vyprávění v jedno.

a jeho svatého mučedníka Václava a bez ustání, plni víry a úžasu, rozhlašovali nesmírné divy jeho zázraků.

Mezi nimi byl jistý pohan, milostí křtu ještě neočištěný, který hned jak poznal, že pro zásluhy blahoslaveného Václava byl vysvobozen od smrti, zbožně se obrátil k pravému poznání katolické víry, očistil se spásitelnou koupelí křtu, a když jeho víra byla upevněna a láska k Bohu utvrzena, slíbil, že jediného syna, ježž jako vlastní život miloval, dá na stav kněžský, aby sloužil Bohu při kostele blahoslaveného mučedníka. Když to brzy potom splnil, sám věře a slouže Bohu dožil se hodně dlouhého věku.

Po tomto zázraku následoval jiný nemenší. Svatý muž za svého pozemského života velmi miloval jakéhosi mladičkého komorníka jménem Podiven,²² nad ostatní sluhy věrnějšího a způsobilejšího pro jeho tajné skutky – i naše sepsání se o něm výše zmínilo.²³ Ten připraven o nejmilejšího pána po všechny dny smutně hořekoval, jakož i šířil mezi lidem jeho chválu, podáváje mnohé příklady jeho činů, jichž byl sám svědkem. Když se o tom dověděl zběsilý kníže, poručil, rozlítiv se náhle prudkým hněvem, aby byl ihned oběšením utracen. A tu zajisté, jak pravdivé výroky řádných lidí dosvědčují, po dvou letech byl viděn tento oběšenec, jak mu v zářivé gloriole vlasy rostou a šedivější, nejinak než jak tomu bývá u živých a zdravých hlav lidských.

Mezitím jakýsi člověk, který podle přísného výroku soudce propadl hrdlem, byl podobně pod stráží uvržen do žaláře, aby příštího dne byl popraven; sňali mu dřívější pouta a spoutali jej mnohem pevněji. Také on hořce plakaje vzýval Božího světce Václava nejvroucnějšími prosbami, aby mu pomohl, řka: „Svatý Boží mučedníku, můžeš-li od nejvyššího Boha tolik toho dosáhnout, jak lidé říkají, přimluv se za mne k smrti odsouzeného, abych já bídný byl vysvobozen pro tvé zásluhy a mohl o něco déle žít na tomto světě k odčinění spáchaných zločinů.“ A hned jak se pomodlil, rozlomily se s hřmotem okovy a on vyproštěn byl Boží milostí z vězení, aniž to stráž zpozorovaly. Avšak znovu jat pohanskými loupežníky, kteří stáli venku, byl pevně spoután. Zatímco jej v poutech dále odváželi, aby za něj dostali co největší výkupné, opakoval dřívější modlitbu a ihned obměkčena jsou srdce pohanů a dobrovolně jej rozvázali a propustili. A tak znovu vysvobozen chodil po všech zemích, aby rozhlašoval a chválami velebil Boha i blahoslaveného vévodu.

Vypráví se, že v témž městě, kde odpočívá svaté tělo, přebývala nějaká žena zřaku zbavená, která navíc od narození byla stížena zkroucením a znetvořením rukou, takže jich k žádnému z přirozených lidských úkonů nemohla užívat. Ona tedy, když opět nastal výroční den sváteční, vešla do chrámu svatého Víta, a jak si přála, byla dovedena před hrob blahoslaveného Václava. Tam padla na zemi a tak dlouho plačíc setrvala na modlitbách, až před očima všech pro zásluhy svatého muže byla osvícena darem zřaku a navrácením zdravých rukou se vzkřísila k činnému životu.

²² Obsáhleji vypráví o Podivenovi *Kristiánova legenda*, s. 85–88.

²³ Podiven není nikde jinde v textu jmenován, zmínka se týká zřejmě Václavova průvodce, viz výše s. 119.

Později byl také jat jistý člověk od těch, jimž dlužil něco peněz, půjčených mu pod zárukou, a dlouho byl týrán sevřením pout, aby splatil dluh. Avšak vězňitelé se musili pro jiné naléhavé záležitosti vydat někam do města, proto ho nechali zatím spoutaného ležet pod stráží venku mezi veřejnou cestou a kostelem. On svírá úzkostí pozvedl ruce k dveřím chrámovým a takto se modlil: „Ó, přemilostivý vévodo a přesvatý mučedníku, poněvadž tvá svatost přimluvami u velikého Boha vyprostila již mnohé lidi z rukou bezbožníků, prosím já nešťastný, abys nezapomněl na mne spoutaného, nýbrž abys mne se svou obvyklou láskou odsud ráčil vysvobodit.“ Na prosby blahoslaveného mučedníka velmi rychle účinnou Boží milostí rozpadla se pouta, jakoby rozřata ocelovým ostřím, a on vstoupil do chrámu Páně, aby vzdal díky. Vykonav modlitby k Bohu a svatým mučedníkům, vrátil se svobodou domů.

V zemi Franků žil jakýsi muž, který od samého dětství nemohl chodit a pro přirozenou vadu pohyboval se nikoli chůzí, nýbrž plazemím a svíjením se po zemi. Ten se jedné noci vytřeštil viděním ve spánku, neboť muž podivuhodné krásy, oděný v bílém rouchu, stanul u lůžka, probudil chromého a poučil ho o cestě k uzdravení, řka: „Jak jen budeš moci, ó ubohý, zvedni se a odeber se do Prahy, města českého, i kdybys měl celé své jmění dát za povoz, na němž pojedíš. Až tam dorazíš, vstup do chrámu svatého Víta mučedníka, v němž odpočívá tělo svatého Václava mučedníka, a až se tam pomodlíš, beze vší pochyby zdravé chůze nabudeš.“ On procitnuv ze spaní nedbal příkazu, domnívaje se, že byl ošálen snem, a zcela odsunul uloženou mu cestu. Když však příští noci nebožák ležel na posteli, spatřil pána vznešené jasnosti opět stát při lůžku; ten jej káral touto řečí: „Milé ubožátko, probuď se ze sna a uznej, že toto vidění ti dává pravdivou předpověď! Proč, nešťastníku, tak zanedbáváš péči o ochromené tělo? A proč jsi odložil cestu za svým uzdravením, již jsem ti nedávno vyznačil svým zjevením?“ Chromý přiveden tímto drsným pokáráním k rozumu, uvěřil sluchu a nepochyboval už o pravdě. Odpověděl: „Vydám se na cestu bez prodlení, laskavý a ctihodný pane!“ Když nastalo ráno, co nejrychleji byl připraven povoz; dal kupcům, kteří se ubírali touž cestou, slušnou odměnu a kvapně za jejich doprovodu dorazil na určené místo. Podle dřívějšího napomenutí muže, který se mu zjevil ve snu, dal se od jiných donést – sám nebyl mocen chůze – do chrámu svatého Víta mučedníka, kde odpočívá blahoslavené tělo. Vrhel se na zem před oltářem a modlil se vroucně k Bohu a svatým. Přispění Boží pomoci nedalo na sebe dlouho čekat, nýbrž pro zásluhu svatého Václava mučedníka šlachy nohou až do té doby stažené jakoby s prasknutím se natáhly a paty i chodidla dostaly pevnost. Povstal milostí Boží uzdraven, a vzdav povinné díky vyšel nikým nejspodpírán, neboť znovu nabyl pevný a statný krok. Raduje se a velebě široko daleko zázraky Boží vrátil se do vlasti.

FAKSIMILE LEGEND WOLFENBÜTTELSKÉHO RUKOPISU

Faksimile je publikováno s laskavým svolením
Herzog-August-Bibliothek ve Wolfenbüttelu.